

Кучерук Людмила, ст. магістратури економічного факультету;
науковий керівник – к.е.н., доц. Матвійчук Олена Вікторівна.
(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

***Анотація.** У статті досліджено проблему систематизації основних наукових підходів до визначення сутності кредитної політики банку. Досліджено принципи і теоретичні підходи до формування кредитної політики банку. Виділено фактори, які впливають на кредитну політику банків. Охарактеризовано негативні сторони кредитної політики вітчизняних банківських установ, запропоновано напрями підвищення її ефективності. Розглянуто технологію формування кредитної політики банку та визначено склад суб'єктів управління, що беруть участь у розробленні кредитної політики банку.*

***Ключові слова:** кредитна політика, кредитний портфель, кредитні операції, кредитний ризик, формування кредитної політики банку.*

***Аннотация.** В статье изучена проблема систематизации основных научных подходов к определению сущности кредитной политики банка, исследованы принципы и теоретические подходы к формированию кредитной политики банка. Выделены факторы, влияющие на кредитную политику банков. Охарактеризованы отрицательные стороны кредитной политики отечественных банковских учреждений, предложены направления повышения ее эффективности. Рассмотрена технология формирования кредитной политики банка и определен состав субъектов управления, участвующих в разработке кредитной политики банка.*

***Ключевые слова:** кредитная политика, кредитный портфель, кредитные операции, кредитный риск, формирование кредитной политики банка.*

***Annotation.** This article is devoted to the problem of systematization the basic scientific approaches to defining the essence of bank's loan policy. The essence, principles and theoretical approaches to the formation of bank's monetary policy are investigated. The factors that affect the credit policy of banks are allocated, the negative aspects of monetary policy of domestic banks are described, the ways of increasing its efficiency are suggested. The technology of loan policy is considered and the composition of management involved in the development of credit policy of a bank is determined.*

Keywords: *credit policy, credit portfolio, credit operations, credit risk, loan policy formation.*

Сучасний стан економіки України потребує стабільної роботи банківської системи в першу чергу для швидкого та ефективного проведення реформ. Кредитна політика банку починається з правильної організації процесу кредитування та розробки системи управління кредитними операціями в банківських установах.

Кредитна політика комерційного банку передбачає сукупність факторів, методів, а також документів і дій, що визначають пріоритети кредитної діяльності банку. Кредитуючи своїх клієнтів, банк визначає завдання, принципи та порядок організації кредитного процесу. Він створює основу організації кредитної роботи банку відповідно до загальної стратегії його діяльності, будучи необхідною умовою розробки системи документів, що регламентують процес кредитування.

Сучасний бізнес неможливо уявити без важливого елементу стимулювання відтворювальних процесів в економіці та головного джерела забезпечення грошовими ресурсами поточної діяльності підприємств, а саме банківського кредиту. Значна частина прибутку банківських установ пов'язана з кредитуванням, саме тому на здійснення кредитних операцій спрямовується більша частина залучених банками грошових ресурсів. Ключове, пріоритетне завдання комерційних банків – забезпечення фінансової, кредитної та інвестиційної підтримки вітчизняного виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Отже, посідаючи головне місце в банківській діяльності, кредитні операції потребують ефективної організації та постійного вдосконалення.

Теоретичні та практичні проблеми формування кредитної політики банківських установ розглядалися в сучасних дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених та економістів, а саме значний внесок зробили: І.А. Бланк, В. Я. Вовк, І. С. Гуцал, Т. В. Грищенко, О. В. Дзюблюк, М. В. Ковтун, Ю. О. Русіна, Т. В. Родічева, Роуз Пітер С., Дж. Сінкі та інші. Враховуючи виклики нового часу, у тому числі в умовах економічної нестабільності, залишається актуальним подальше узагальнення теоретичних підходів і практичного досвіду формування та реалізації кредитної політики банків.

Мета статті полягає у дослідженні сутності, принципів, факторів та теоретичних підходів до формування кредитної політики банку.

Сучасні комерційні банки являють собою універсальні кредитні організації, які надають своїм потенційним споживачам досить різноманітні види банківських продуктів, послуг і технологій. В умовах ринкової економіки, коли розвиток банківського сектора відбувається під

впливом жорсткої конкуренції, комерційні банки для забезпечення свого поступального розвитку не тільки здійснюють традиційні банківські операції (відкриття депозитів, надання кредитів, проведення розрахунків), але й істотно розширюють лінійку банківських послуг, як для корпоративних клієнтів, так і для населення. В даний час кредитні організації є одними з провідних гравців ринку валюти та фондового ринку, пропонують клієнтам різні види абсолютно нових банківських продуктів, які постійно розширюються у зв'язку з розвитком нових технологій [1, с. 14].

Комерційними банками завжди здійснюється їх головна функція, а саме операції з кредитування, незважаючи на всю привабливість інших видів банківських операцій. Саме кредитна політика банку, яка має бути детально розроблена, дає можливість ефективного використання ресурсів кредитного механізму. Від неї багато в чому залежить успішна діяльність всього банку в цілому і його подальший розвиток.

Кредитна політика – це внутрішній документ банку, сформований з урахуванням сформованої поточної економічної ситуації і визначає основні підходи до кредитування і вимоги, пропоновані до позичальника. Кредитна політика висловлює загальну концепцію і встановлює стратегічні основи всієї кредитної діяльності банку, визначає пріоритети на кредитному ринку й цілі кредитування [1, с. 17].

При цьому співробітники банку, які займаються розробкою і вдосконаленням кредитної політики, повинні глибоко усвідомлювати відмінності між політикою і процедурами. Політика встановлює фундаментальні принципи, тоді як процедури - це регулятори кредитної політики. При формулюванні основ кредитної політики фахівці банку прописують, яким конкретно сферам економіки буде приділятися особлива увага, характеристики ідеального клієнта, способи забезпечення позичок і т. д. Ще до розгляду конкретного кредиту, кредитні працівники, менеджери і рада директорів банку повинні розробити відповідні принципи кредитної політики, які охоплювали б всі фази кредитної процесу. Кредитна політика комерційного банку необхідна для того, щоб визначати стандарти, параметри і процедури, якими повинні керуватися банківські працівники при наданні кредитних послуг. Фактори, що впливають на роботу банку, формування та розвиток кредитної політику можуть бути, як макроекономічними, на які вплинути безпосередньо фінансова установа не може, та мікроекономічними (табл. 1). Мікроекономічні фактори піддаються впливу на рівні комерційного банку, саме за допомогою їх регулювання можливо самостійно формувати і вдосконалювати свою кредитну політику.

Таблиця 1

Фактори що впливають на роботу комерційного банку

Макрофактори	Мікрофактори
– макроекономічна ситуація в країні в цілому і тенденції її розвитку;	– кваліфікованість банківського персоналу;
– потенціал і економічні особливості регіону, в якому працює банк;	– забезпечення банківського персоналу необхідними інформаційними та робочими матеріалами;
– стан і рівень розвитку грошового ринку країни;	– готовність персоналу банку до роботи з різними категоріями позичальників;
– кредитна політика конкурентів - інших комерційних банків;	– процентна політика банку в області видаваних кредитів;
– обмеження на обсяг кредитних операцій, що встановлюються законодавчо.	– управління кредитним ризиком;
	– управління кредитним портфелем

Таким чином, кредитна політика комерційного банку являє собою сукупність всіх факторів, дій і документів, що визначають розвиток банку в кредитній сфері. Вона визначає завдання і пріоритети кредитної діяльності всього банку, засоби і способи їх реалізації, а також порядок і принципи організації кредитного процесу. Кредитна політика створює фундамент для організації кредитної роботи банку відповідно до загальної стратегією його діяльності та управління всім процесом кредитування. Кредитна політика комерційного банку повинна відображати конкретні цілі кредитування, містити правила їх реалізації, а також містити відповідні стандарти та інструкції, що представляють собою методичне забезпечення її реалізації.

У кредитній політиці комерційного банку повинні бути відображені такі основні напрямки кредитного бізнесу, як:

- 1) об'єктивні критерії та стандарти, якими повинні керуватися банківські працівники;
- 2) основні рекомендації, розроблені для застосування співробітниками на практиці;
- 3) принципи контролю за роботою служб зовнішнього і внутрішнього аудиту;
- 4) параметри оцінки якості управління кредитною діяльністю в банку та ін. [2, с. 195].

У кожному комерційному банку має місце своя кредитна політика, яка відображає його потреби і відповідає його нинішньої загальної стратегії. Кредитна політика спрямована в першу чергу на те, щоб всі співробітники могли вірно орієнтуватися в різних ситуаціях і приймати вірне рішення, діючи в інтересах банку.

Однак, здійснюючи діючу в банку кредитну політику, співробітники можуть зіткнутися з її недосконалістю, наприклад, у зв'язку зі змінами ситуації на ринку, коли використовується кредитна політика стає не зовсім актуальною. Тому керівництво кожного комерційного банку періодично повинно вдосконалювати свою кредитну політику, відображаючи дійсність і ґрунтуватися на реальному стані справ, таким чином, прагнучи до максимальної її актуальності і схвалення з боку персоналу.

Однак для того, щоб думка співробітників було враховано при зміні кредитної політики банку, відповідну інформацію слід доводити по всій вертикалі керівництва до правління банку. Таким чином, думка співробітників комерційного банку може вплинути на його керівництво.

Як правило, всі співробітники кредитного відділу, щорічно аналізують свою діяльність, у тому числі на відповідність виконуваних операцій загальної кредитної політики банку. У разі виявлення недоліків діючої політики потрібне проведення глибокого аналізу та систематизації отриманої від усіх структурних підрозділів інформації [3, с. 97].

Спочатку кредитна політика формується керівництвом банку на основі проведеного всебічного аналізу. У результаті такого аналізу приймається меморандум кредитної політики (в основному строком на 1 рік), який містить наступні першорядні аспекти:

- 1) встановлений у банку порядок кредитного процесу, пакет документів, необхідних при оформленні клієнтом різних видів кредиту;

- 2) основні напрямки діяльності банку на певний період часу із зазначенням усіх обов'язкових лімітів і нормативів. Приміром: розмір власних активів, плановане відношення кредитного портфеля до депозитного, максимально допустимі клієнтські ліміти і т. д. [3, с. 100].

При цьому комерційному банку необхідно розуміти всю сутність кредитної політики. Перш за все, важливо визначити політику кредитну як економічну категорію. Однак на відміну від всіх інших елементів, що формують економічну політику, кредитна політика виділяється певними специфічними особливостями. Найважливішою з цих характерних відмінностей є той факт, що кредитна політика – це політика, пов'язана безпосередньо з рухом кредиту. Крім того, спираючись на загальноприйняте розуміння кредиту, важливо підкреслити, що, на практиці цей рух може бути двох видів – позики і позики. Можна сказати, що кредитна та депозитна політика банку є двома сторонами одного і того ж процесу, маючи єдину кредитну основу. Кредитна, як і депозитна

політика має одну єдину мету, а саме максимально збільшити рівень доходів банку, забезпечуючи при цьому відповідний рівень стабільності і надійності. Точкою рівноваги при цьому буде ліквідність банку.

З цієї причини важливо при розгляді кредитної політики комерційного банку в широкому сенсі враховувати також і депозитну політику. В іншому випадку буде проблематично обґрунтування пріоритетів. В основі отримання позики і надання позики лежить єдина суть – зворотний рух вартості, тому кредитний процес слід розглядати як з точки зору банку-кредитора, так і банку-позичальника. Також слід відзначити той факт, що при видачі різних видів кредиту виникає заборгованість клієнта перед банком, тоді як при розміщенні вільних коштів у вклади - заборгованість банку по відношенню до інвесторів. Таким чином, кредитна політика являє собою політику як надання кредиту у вигляді позик, так і його отримання у формі позик. Відповідно, на рівні управління кредитом як економічної категорією кредитна (надання позик) і депозитна політика (залучення депозитів на поворотній основі) – дві сторони одного єдиного процесу, а саме руху позиченої вартості [4, с. 281].

При цьому взаємовідносини кредитор-позичальник можуть бути різних форм: споживчий, державний, іпотечний, банківський, міжнародний. Особливо важливу позицію в процесі дослідження кредитної політики комерційного банку займає споживчий кредит, як основа кредитних взаємин між комерційними банками та індивідуальними клієнтами. З одного боку він виступає в якості кредиту, тобто представляє собою економічно відносини між банком-кредитором і позичальником, а з іншого – у формі споживчої позики.

Виробляючи кредитну політику, банки мають можливість організувати, управляти і регулювати відносини з клієнтами з питань зворотного руху грошових коштів, враховуючи рівень розвитку як банківської системи всієї держави в цілому так і конкретного банку. Таким чином, це дозволяє розглядати кредитну політику як на мікро -, так і на макроекономічному рівні [5].

З вищесказаного можна виділити, що кредитна політика комерційного банку являє собою сукупність всіх факторів, дій і документів, що визначають розвиток банку в кредитній сфері. В широкому сенсі кредитна політика оцінюється з точки зору банку-кредитора і позичальника по відношенню до своїх клієнтів, тоді як у вузькому сенсі вона являє собою комплекс заходів, проведених з метою залучення ресурсів та їх ефективного інвестування у формі кредитування.

На основі викладеного матеріалу слід узагальнити вимоги до кредитної політики будь-якого комерційного банку. У першу чергу кредитна політика повинна бути актуальна, тобто відповідати поточній ринковій ситуації. Для цього необхідно її постійно аналізувати і опрацьовувати.

Банки переглядають свою кредитну політику не рідше разу на рік, при цьому перегляд відбувається як на верхніх рівнях, так і на нижніх. В розробленні кредитної політики беруть участь працівники підрозділу ризик-менеджменту та інших структурних підрозділів банку, що є учасниками процесу кредитування.

Також розроблена банком кредитна політика не повинна суперечити чинному законодавству, вимогам Національного банку України і загального спрямування економічного розвитку країни. Вона повинна слідувати місії і цілям конкретного банку, його кредитній культурі, концепції з управління ризиками.

Таким чином, це дозволяє розглядати кредитну політику як на мікро -, так і на макроекономічному рівні. В основному відмінності кредитних політик комерційних банків залежать від таких факторів, як мета банку, займаний сегмент ринку, досвідченість і кваліфікація персоналу, рівень конкурентоспроможності, існуюча економічна і політична ситуації в країні.

1. Гуцал І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / І. С. Гуцал. – К. : Київський національний економічний ун-т, 2004. – 25 с. **2.** Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с. **3.** Владичин У. В. Банківське кредитування [Текст] / У. В. Владичин. – Київ: Атака, 2008. – 648 с. **4.** Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навч. посібн. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с. **5.** Русіна Ю. О. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку / Ю. О. Русіна, М. В. Ковтун // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1(11). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.eui_2014_1_52%20\(4\).pdf](http://www.eui_2014_1_52%20(4).pdf).